

Ökad jämställdhet nödvändigt för både män och kvinnor

Karin Ahrland

När vi diskuterade enbart kvinnofrågor berodde det på att kvinnorna generellt sett hade så mycket sämre villkor än männen. Nu har vi lärt att indelningen efter kön drabbar även männen med orättvisor, framhåller riksdagsledamoten Karin Ahrland, vice ordförande i jämställdhetsdelegationen, i nedanstående översikt över hur traditioner och förväntningar formar våra könsroller.

”Varför är vi olika” hette en bok som väckte ett visst rabalder för några år sedan. Boken är inte värd ett referat men frågeställningen är bra att komma ihåg i jämställdhetsdebatten. Just det att alla individer är olika är nämligen den enda likheten mellan alla människor. Oliketerna gäller allt ifrån hudfärg till fingertoppar, från röstläge till tankebanor.

Samtidigt har vi alltid haft stor glädje i att systematisera och indela människor i olika grupper som har något gemensamt. Vi talar om svarta och vita, om rödhåriga och brunetter, om barn, om äldre etc och då är det en eller några få egenskaper alla inom kategorien har gemensamt. På samma sätt indelar vi människor i kvinnor och män. Alla kvinnor har det gemensamt att deras kroppar är skapade att bära, föda och amma både manliga och kvinnliga spädbarn, alla män har det gemensamt att de producerar och för över säden för att det skall bli ett barn av hon- eller hankön. Men ungefär där slutar de

generella olikheterna mellan alla kvinnor och alla män, vilket tyvärr inte alltför många tycks vara på det klara med.

”Man fordrar icke av eken att den skall vara en björk icke av liljan att den skall göra sig till krypväxt . . . , men kvinnorna . . . de skola stöpas alla i en form och gå efter ett snöre, såsom hade de ingen egen själ att visa dem väg och bestämmelse.”

(Fredrika Bremer)

Olika villkor och olika förväntningar

I alla generationer och i alla kulturer har olika grupper av människor i större eller mindre utsträckning levt under olika villkor. Fattiga och rika, stadsbor och lantbor etc. Inom gruppen har rätt olika villkor för kvinnor och män. Eftersom de alltid levt tillsammans har naturligtvis mycket i stort varit det samma. Vi har bott under samma tak, i allmänhet ätit samma mat, sovit på samma tider och varit fattiga eller rika oberoende av kön. Men kvinnor och män har uppfostrats och bemötts olika och de har utfört olika sysslor.

När det gäller sysslorna är det viktigt att komma ihåg att sk typiska kvinnoyrken varierar med olika kulturer och olika tidsperioder. I Botswana är det kvinnorna som bygger husen, i Ghana kontrollerar de handeln, i Ryssland är fler kvinnor än män läkare, i Indien ser man bara manlig personal på hotell och restauranger etc. I Sverige var kvinnorna längs

.....
I Botswana är det kvinnorna som bygger husen.
.....

.....
*I Sverige var kvinnorna längs norrlandskusten
stuveriarbetarna på 1800-talet.*
.....

Norrlandskusten stuveriarbetare på artonhundratalet, idag tycks det vara otänkbart, men däremot har de sakta börjat komma in i vissa tyngre industrier där det för 20 år sedan inte fanns kvinnor.

Häromdagen var vi på ett femtioårskalas där även några av de närmaste vännernas barn var medbjudna. När vi gick hem var min trettonårige son upprörd. En av servitriserna hade snäst honom och handgripligen föst undan honom när hon skulle hämta något. Inte säger hon väl "flytta på dig" till dig mamma? undrade han. Vi barn var ju, också gäster, varför behöver man inte vara artig mot oss. Jag hade bevittnat scenen på avstånd och visste han inte hade busat. Och för övrigt skulle nog inte servitrisen ha snäst en vuxen på kalaset ens om den hade burit sig illa åt. Nej alltihop handlar om att vissa människor anser att alla barn är busiga eller besvärliga och att man därför, oavsett situationen, kan köra med dem. Följden blir också att en del barn ger upp och gör det bus som de vuxna tydligen ändå utgår från att de vill syssla med.

Likadant är det i stort med våra könsroller. Omgivningningen – sällan vi själva – har präglat oss. Man har ställt olika krav och förväntningar på flickor och pojkar. Barn liksom vuxna vill i allmänhet vara till lags och lever därför upp till förväntningarna, den som inte gör det förs sakta men säkert till rätta. Metoderna kan variera men resultatet blir i allmänhet att barnen sakta växer in i den traditionella könsrollen där den vuxne mannen antas vara huvudförsörjaren och kvinnan har huvudansvaret för familjen och hemmet.

"Fråga en präst om en kvinna skulle kunna vara präst! Nej, men domare kan hon gärna bli. Fråga en jurist om kvinnans lämplighet som domare! Han slår ifrån sig med båda händerna. Nej, men präst för all del!"
(Citat från Kerstin Hesselgren i 1922 års debatt om behörighetslagen).

Alla dessa skillnader i villkor och attityder och förväntningar beror naturligtvis på många samver-

kande faktorer under en lång utveckling. Det här är inte platsen för historieskrivning men om vi ser till vår egen kultur får nog kristendomens lärare (som naturligtvis influerats av tidigare profeter) ta en stor del av ansvaret. Pauli ord om att kvinnorna skall tåga i församlingen har haft verklig genomslagskraft och den attityden av nedlåtenhet har följaktligen präglat lagstiftningen ända in i våra dagar. Det är bara 60 år sedan kvinnor blev valbara till den lagstiftande församlingen, det var först 1927 som statliga läroverk öppnades för kvinnor, det tog 20 år till innan lika lön för samma tjänst infördes i statstjänst, och på den privata sektorn kom avtal om lika lön för kvinnor och män först 1962. Fler reformer eller årtal skall jag inte nämna men det är viktigt att komma ihåg att debatten om kvinnofrågorna startade under 1700-talets andra hälft, att det första resultatet av den dröjde nästan 100 år till 1846. Då antogs näringsfrihetsförordningen som tillät kvinnor att ägna sig åt handel och hantverk. Men orsaken var inte så mycket demokratiska tankar om jämställdhet som nödvändigheten att skapa drägliga förhållanden för den stora grupp ogifta kvinnor som började bli ett allvarligt samhällsproblem.

Under de följande 100 åren har den ena kvinnosaksreformen efter den andra successivt genomförts, men ända in i våra dagar vittnar riksdagsprotokollen om hur djupt fördomar om vad som är bra för kvinnor resp män sitter hos människor av båda könen.

"Du föds med vett och drift, med känslor och begär och kvinna liksom man fullkomlig mänska är."

(Fru Nordenflycht)

Inte längre kvinnofrågor utan könsrollsfrågor

Idag talar vi inte längre om kvinnofrågor, idag gäller debatten "könsroller" och vi tänker då på de förväntningar, normer och värderingar som gäller för

.....
*Debatten om kvinnofrågorna startade under
1700-talets andra hälft, det första resultatet
dröjde nästa hundra år till 1846.*
.....

1950 hade 23 procent av kvinnorna förvärvsarbete. Idag är motsvarande siffra 71 procent.

1950 hade 23 procent av kvinnorna förvärvsarbete. Idag är motsvarande siffra 71 procent! Ökningstakten har under de här åren varierat med konjunkturer, men aldrig gått ner. Och ökningen gäller kvinnor i alla åldrar. Detta är naturligtvis något positivt i den meningen att det nu anses självklart att både kvinnor och män har rätt till förvärvsarbete.

Däremot har kvinnornas framryckning på arbetsmarknaden knappast på något annat sätt inneburit en brytning med de traditionella könsrollerna, kanske snarare tvärtom. Fyra av fem kvinnor på arbetsmarknaden återfinns i något av 11 sk kvinnoyrken, inom vård, kontor och service. Hälften av de förvärvsarbetande kvinnorna arbetar i offentlig tjänst. 45 procent av alla kvinnor arbetar deltid. Kvinnorna har lägre genomsnittslön än männen och löneskillnaderna mellan kvinnor och män är påtagliga även bland personer med samma grundutbildning och lika lång yrkeserfarenhet.

Det finns också stora regionala skillnader ifråga om kvinnors förvärvsarbete. I glesbygder är förvärvsintensiteten mycket lägre än i storstadsregioner.

Tudelad arbetsmarknad

Orsakerna till denna tudelade arbetsmarknad är naturligtvis också många, utöver dem som blir en naturlig följd av utbildningstraditionen. En är att kvinnorna själva inte söker sig utanför de traditionellt kvinnliga utbildnings- och yrkesgrenarna i någon större utsträckning. En annan orsak är könsrollerna i hemmen. Kvinnorna har huvudansvaret för barnen och hemarbetet i övrigt. Det medför att de helst vill ha deltidsarbete och därmed är yrkesvalet begränsat. De blir också av samma skäl mer lokalt bundna än männen och tvingas söka arbete i närheten av hemmet. Ett annat skäl är att arbetsgivarna ofta har bestämda föreställningar vilka arbeten som är lämpliga för kvinnor respektive män.

Man möter också invändningen att kvinnor inte

själva har något intresse för att bryta mönstret. Det kan vara rätt ifråga om vissa kvinnor liksom ifråga om vissa män. Men det gäller inte alla fastän det drabbar flertalet. Även här finns naturligtvis flera orsaker. Kvinnor kan tomt antas vara mera ambitiösa än män i allmänhet på så sätt att de sällan söker ett arbete som de inte är absolut säkra på att de klarar perfekt. Männen är uppfostrade till större självtillit. En annan orsak är troligen en viss naturlig ängslan för att vara pionjär och ensam banbrytare på ett område. Här har flera försök, bl a det sk Kristianstadsprojektet, visat att om en grupp kvinnor får tillträde till en tidigare helt mansdominerad arbetsplats klarar de arbetsuppgifterna mycket bra och trivs med arbetet. Om däremot en ensam kvinna placeras i en grupp män är hon snart förlorad.

"Den här debatten både plågar och frigör människor. Den har en sprängkraft som för många blir en fredlig revolution i deras liv. Det är en omvandling av samhället som fordrar både handlingskraft och hänsyn. Att söka oss fram till hur det skall ske är en av våra viktigaste uppgifter."

(Per Ahlmark)

Idag pågår över hela fältet olika försök att förändra den tudelade arbetsmarknaden. Staten går in med sk jämställdhetsbidrag till företag som anställer kvinnor på typiskt manliga arbeten och vice versa, parterna har slutit avtal om att arbeta för större jämställdhet etc. Bakgrunden är den allmänna uppslutning kring jämställdhetsideologien som det sista årtiondet kommit från både politiker och arbetsmarknadsorganisationer. Alltfler har insett att det ligger något positivt i att arbeta gemensamt med varandra inte mot varandra, alltfler förstår att vi slösat med individers kunskande och förmåga när vi först sett till kön och i andra hand till individen och nästan alla människor tycker numera att både kvinnor och män skall ha rätt till arbete. Just därför handlar kanske merparten av debatten om jämställdhet i arbetslivet och många är bestämda i sin inställning att det är där den först måste grundläggas och genomföras.

Jag tror inte det räcker. Tendenserna visar ju dessvärre att samtidigt som alltfler kvinnor går ut på arbetsmarknaden ökar deltidsarbetena. Männen är

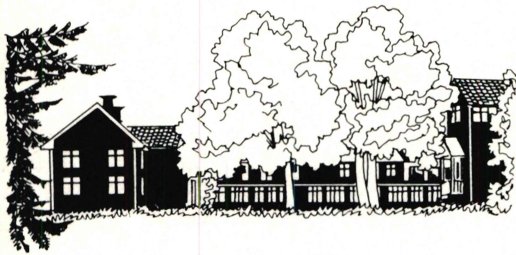
Kvinnor tilldelas socialt anseende efter den man vars skjortor de stryker.

då fortfarande de som har huvudansvaret för familjens försörjning, kvinnornas lön betraktas kanske inte som fickpengar, men som tillskott att skapa lite bättre standard på. Och kvinnorna väljer deltid för att ensamma kunna klara hemarbetet, vilket konserverar de traditionella rollerna i hemmet. Det ekonomiska beroendet av mannen finns där fortfarande för kvinnan och försörjningsbördan är fortfarande mannens. Det är viktigare att han gör karriär än att hon gör det ty, som Rita Liljeström uttryckt det, "Kvinnor tilldelas socialt anseende efter den man

vars skjortor de stryker".

Det krävs ett mycket större och målvedmedet arbete även på andra områden. Vi ser en början i olika projekt inom skol- och undervisningsväsendet, men vi måste vara medvetna om att det tar tid och att det ofta kräver en svår balansgång.

Till sist och inte minst viktigt tror jag det därför är att debatten förs i hemmen och i privatlivet. Att vi verkligen lär oss att alla barn har både en far och en mor och därför har rätt till lika stor omsorg från bådas sida. Att vi tänker på att både far och mor har glädje av samvaron med sina barn, att det inte får vara kvinnornas privilegium eller plikt att ensamma fostra dem. Det är bara genom att hålla den debatten vid liv som vi verkligen kan skapa ett jämställt samhälle.



Rekreation, konvalescens

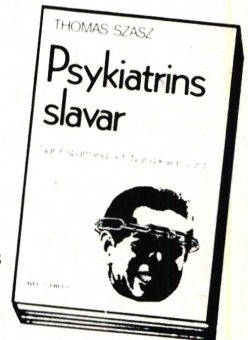
- Aktivering, rehabilitering av rörelsehindrade, konvalescenter och andra sjukdomsgrupper.
- Goda behandlingsresurser under ledning av läkare och kompetent sjukvårdspersonal.
- Stimulerande samvaro i traditionsrik bergslagsmiljö – anpassad till nutida krav på komfort och trivsel.
- Möjligheter till rekreation och motion, omväxlande lactovegetabilisk kost.

Nyhyttan
KURORT OCH ENSKILT SJUKHUS

THOMAS SZASZ

Psykiatrins slavar

En originell och fascinerande fallbeskrivning som på ett skakande sätt illustrerar psykiatrins institutionella våldsmekanism.



"En bok som skulle kunna sätta fart i ett getingbo."

(Publishers Weekly)

Finns i bokhandeln!

AWE / GEBERS